

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תשל"ה

חלק ב – יוצא לאור לש"פ אחרי, מבה"ח וער"ח אייר, ה'תשפ"ב

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתיים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

פתח דבר

לקראת ש"פ אחרי, מבה"ח וער"ח אייר הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שני מהתועדות אחרון של פסח ה'תשל"ה, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לימים אחרונים דחג הפסח).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

אסחה"פ, ה'תשפ"ב,
מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ.י.

©

Published and Copyright 2022 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5782 • 2022

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

CH Print & Ship

478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203

(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

ט. בהמשך להמדובר אודות הענין דיצי"מ, ביטול הענינים ש"מצירים לישראל", ויציאה מכל המיצרים וגבולים כו' — יש למצוא הענין כפי שנתבאר בתורה, וע"ד החסידות — כפי שהוא בענין השמות (שהרי התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, כמ"ש הרמב"ן בהקדמה לפירושו על התורה):

בהמשך למ"ש⁶⁹ "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" — נאמר⁶³ "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה הוי' במצרים . . ויאמינו בהוי'".

ומזה מובן, שהענין דיצי"מ קשור עם השייכות של בנ"י לשם הוי', שלמעלה משם אלקים ששייך למצרים (כולל שאר האומות שכל המלכיות נקראו ע"ש מצרים), כמ"ש גבי פרעה מלך מצרים: "אלקים יענה את שלום פרעה"⁶⁴ (היינו, שאפילו הברכה שמברכים אותו היא משם אלקים בלבד), וכפי שאמר פרעה בעצמו: "לא ידעתי את הוי'"⁶⁵.

י. ויש לבאר תחילה החילוק בין שם אלקים לשם הוי':

שם אלקים הוא א' מז' שמות הקדושים⁶⁶, כך, שגם מ"ש "אלקים יענה את שלום פרעה" — אותיות העורף⁶⁷, שיונק מעורף דאריך אנפין — הרי זה דרגא נעלית בקדושה.

[ולכן מצינו שאפילו משה רבינו נתיירא לילך אל פרעה (והוצרך לנתינת כח מיוחדת מהקב"ה באמרו לו "בא אל פרעה")⁶⁸, והרי בודאי לא נתיירא משה מהתוקף הגשמי כו' של פרעה, אלא מהרוחניות שבדבר, ניצוצי הקדושה וכו'].

אבל אעפ"כ, שם אלקים הוא רק מגן ונרתק לשם הוי', כמ"ש⁶⁹ "שמש ומגן הוי' אלקים", והו"ע דרגת האלקות ששייכת לטבע — "אלקים" בגימטריא "הטבע"⁷⁰, ועד שרואים רק את הטבע, ולא את האלקות שבו;

ואילו שם הוי' — הנה גם לפי הפירוש שהוי' הוא לשון מהוה⁷¹

69) תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיה"א

רפ"ד.

70) פרדס שי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה

פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א.

קפט, א. שח, ב. שו"ת חכ"צ סי"ח. תניא

שעהיה"א רפ"ו.

71) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט.

תניא שעהיה"א רפ"ד. ובכ"מ.

63) בשלח יד, לא.

64) מקץ מא, טז.

65) שמות ה, ב.

66) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל'

יסוה"ת פ"ו ה"ב.

67) ל"ת להאריז"ל ר"פ וישב ושמות.

ועוד.

68) ר"פ בא. וראה זח"ב לד, א.

(היינו ששייך לעולם), הרי זה באופן דהי' הוה ויהי' כאחד⁷², היינו, שבגדרי הזמן דהי' הוה ויהי' גופא הרי זה באופן ד"כאחד".

ובכללות — קאי שם הוי' על דרגת האלקות שממנה נמשכת הנהגה נסית שלמעלה מהטבע, כמ"ש⁷³ "הוי' נסי".

וכידוע שיש אמנם מעלה בהנהגת הטבע, שגם ממנה יכולים להכיר גדולת הבורא, כפי שרואים את כח הא"ס שבהנהגה התמידית ללא שינויים, ועד לאופן ד"חזקים כיום הבראם" (כדרשת הירושלמי⁷⁴ על הפסוק⁷⁵ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"), וכמשנ"ת פעם⁷⁶ שדוקא בענין ד"לא ישבותו"⁷⁷ ניכר ומתבטא הענין ד"אני הוי' לא שניתי"⁷⁸, אבל אעפ"כ, אין זה מגיע לעילוי דהנהגה נסית — "נס" מלשון הרמה, כמו "ארים נסי"⁷⁹, שעל ידה מגיעים לדרגא נעלית יותר בידיעת אלקות, שזוהי הדרגא דשם הוי'.

וזהו כללות החילוק שבין אוה"ע לבנ"י⁸⁰ — שאצל אוה"ע ענין האמונה הוא רק בשם אלקים,

— כנ"ל שפרעה אמר "לא ידעתי את הוי'", והרי אין זו רק שלילת הידיעה באופן של הבנה והשגה, אלא גם שלילת הידיעה באופן של אמונה (ואדרבה: אמיתית הידיעה היא בהיותה באופן של אמונה, שאז אי אפשר להפריך או אפילו להחליש אותה ע"י קושיא כו'), כמובן מסיום דברי פרעה: "וגם את בני ישראל לא אשלח"⁸¹, והרי אילו היתה אצלו איזו ידיעה בשם הוי', עכ"פ באופן של אמונה ("לשון רגילות, כמו אומן המאמן ידיו"⁸¹), בודאי הי' מציית להקב"ה ושולח את בני — ואילו ענין האמונה אצל בני"י [שנקראים "מאמינים בני מאמינים"⁸², ובאופן ש"גם בשעת החטא היתה כאמנה אתו ית"⁸³] הוא בשם הוי' — "ויאמינו בהוי'".

יא. וענין זה נתחדש ע"י משה רבינו במ"ת — החל מיצי"מ שהיא ההכנה למ"ת (בדוגמת מכשירי מצוה, שדלעת ר"א דוחים את השבת⁸⁴),

(72) זהר ופרדס שם. תניא שעהיוה"א פ"ז (פב, א). שו"ע אדה"ז או"ח רס"ה.
 (73) בשלח יז, טו.
 (74) ברכות פ"א ה"א.
 (75) בראשית ב, ד.
 (76) ראה גם תו"מ סה"מ ניסן ע' שצה.
 (77) נח ח, כב.
 (78) מלאכי ג, ו.
 (79) ישעי' מט, כב.
 (80) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ב) ערך אוה"ע ס"ב (ס"ע רדע ואילך). וש"נ.
 (81) תניא פמ"ב (סא, סע"א).
 (82) שבת צז, א.
 (83) תניא ספכ"ד.
 (84) ראה שם קל, א ואילך. וראה גם תו"מ חע"ו ריש ע' 29. וש"נ.

כמ"ש⁸⁵ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", וכמרומו גם במ"ש במדרש⁸⁶ ש"לא הי' צריך להתחיל את התורה (לא ממ"ת, או ממצות מילה שניתנה לאברהם אבינו, או ממצות גיד הנשה שניתוספה אצל יעקב⁸⁷) אלא מהחודש⁸⁸ הזה לכם" — ר"ח ניסן, שבועיים לפני יצי"מ.

והענין בזה:

בתור הקדמה לענין דיצי"מ — נאמר⁸⁹: "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הוי'. וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו' ושמי הוי' לא נודעתי להם וגו'. לכן אמור לבני ישראל אני הוי' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו' וידעתם כי אני הוי' וגו'", והיינו, שהגילוי דשם הוי' אצל בני התחיל בשייכות ליצי"מ.

וזהו גם תוכן מאמר רז"ל⁹⁰ על הפסוק "החודש הזה לכם", "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה" — שאצל יעקב ובניו נעשה מעמד ומצב של גאולה לגבי מעמד ומצב העולם אפילו כפי שבחר בו הקב"ה, ובכללות הרי זה הענין דהנהגה נסית שנמשכת משם הוי'.

אלא שבשם הוי' גופא יש חילוקי דרגות — "גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם"⁹¹, ועד כדי כך, שלגבי דרגא נעלית יותר בשם הוי' נחשבת הדרגא היותר תחתונה כמו שם אלקים, כפי שמצינו שז"א (הוי') בעלותו לעתיקא כאלקים יחשב⁹².

ועפ"ז מובן מה שמצינו שגם אצל האבות נאמר "וירא אליו הוי'"⁹³, ועד שאפילו לפנ"ז, בנוגע לבריאת העולם, אמרו רז"ל⁹⁴ בתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, כמ"ש⁹⁵ "בראשית ברא אלקים", ובכל מעשה בראשית נאמר "ויאמר אלקים", אלא שאח"כ שיתף והקדים מדת הרחמים, כמ"ש⁹⁶ "ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים",

— ומזה מובן גודל מעלת האבות וכללות בניי עוד לפני יצי"מ

85) שמות ג, יב ובפרש"י.
 86) הובא בפרש"י עה"ת בתחלתו. וראה גם לקו"ש ח"כ בתחלתו. וש"נ.
 87) ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ט.
 88) בא יב, ב.
 89) ר"פ וארא.
 90) שמו"ר פט"ו, יא.
 91) לשון הכתוב — קהלת ה, ז.
 92) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, ריש ע"ד (ממ"ח סוף מסכת יומא).
 93) ר"פ וירא. תולדות כו, ב. וראה גם תו"מ ח"ד ע' 265. וש"נ.
 94) הובא בפרש"י ר"פ בראשית (ברא אלקים). וראה ב"ר פי"ב, טו.
 95) בראשית א, א.

ומ"ת, שגם בעולם כפי שקשור עם שם אלקים רואים הם את האלקות שלמעלה מהטבע ("הוי' אלקים"), כנ"ל (ס"י) שבהנהגת הטבע גופא מתבטא הענין ד"אני הוי' לא שנית" —

שזהו לפי שבשם הוי' גופא יש חילוקי דרגות; ועיקר ואמיתית הגילוי דשם הוי' לבנ"י [שזהו אמיתית הענין דשיתף עמו מדת הרחמים, כמבואר בשער היחוד והאמונה⁹⁶ שהו"ע "התגלות אלקות על ידי צדיקים" (עמך כולם צדיקים"⁹⁷) ואותות ומופתים כו"] התחיל ביצי"מ ומ"ת כו'.

יב. אך גם לאחרי שנפעל הגילוי דשם הוי' ביצי"מ ומ"ת — הנה התורה "לא בשמים היא"⁹⁸, אלא התכלית היא שהתורה תומשך למטה בארץ הלזו הגשמית דוקא.

וענין זה נפעל בכניסת בנ"י לארץ ישראל, "ארץ טובה ורחבה"⁹⁹, ועד לבנין ביהמ"ק — שאז נעשה קיום המצוות בשלימות, כולל גם המצוות התלויות בארץ ובביהמ"ק, ועוד זאת, שגם בנוגע לכל שאר המצוות איתא ברמב"ן¹⁰⁰ ש"עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה'", ואילו קיום המצוות בחוץ לארץ הוא רק בבחי' "הציבי לך ציונים"¹⁰¹, "שכשתחזרו לא יהיו עליכם חדשים"¹⁰²;

ומזה מובן שבכניסה לארץ נעשית גם השלימות של לימוד התורה — שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹⁰³, ולכן, אע"פ שמ"ת הי' במדבר, קודם הכניסה לארץ לעסוק בענינים גשמיים כו', וכמארז"ל¹⁰⁴ "לא ניתנה התורה .. אלא לאוכלי המן", מ"מ, במדבר הי' רק ענין המחשבה או הדיבור¹⁰⁵, ואלו ענין המעשה ניתוסף בכניסה לארץ דוקא, ועי"ז נעשה גם הענין דלימוד התורה בשלימות.

ומובן שהשלימות שנעשית אצל בנ"י בכניסה לארץ ועד לבנין ביהמ"ק פעלה גם בכל העולם [וכמו ביצי"מ שבהמשך לזה הי' הענין דקריעת ים סוף, שפעל שינוי גם בכללות העולם, כמארז"ל¹⁰⁶ שנבקעו כל מימות שבעולם (חוץ מנהר פרת שייבקע לעתיד לבוא¹⁰⁷)], ולכן "יחילו אף

96 רפ"ה.

97 ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ

חלק.

98 נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

99 שמות ג, ח.

100 אחרי יח, כה.

101 ירמי' לא, כ.

102 ספרי עקב יא, יז. הובא בפרש"י קסא).

שם, יח.

103 קידושין מ, ב. וש"נ.

104 מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

105 ראה לקו"ת ר"פ שלח. ובכ"מ.

106 מכילתא ופרש"י בשלח יד, כא.

וראה ד"ה והמשכילים יזהירו דאחש"פ תש"כ

פ"ו (תו"מ כח"כ ע' 35 ואילך). וש"נ.

107 המשך מים רבים תרל"ו פקמ"ז (ע')

ירגזו גו"מ¹⁰⁸, העליונים והתחתונים¹⁰⁹, וכמודגש גם בכך שהעבודות הפשוטות בנוגע לבנין ביהמ"ק (הכנת העצים והאבנים כו') נעשו גם ע"י אוה"ע¹¹⁰; אלא שגם אז היתה מעלת השלימות דבנ"י באין ערוך מהשלימות שנפעלה אצל אוה"ע, בהתאם להאמור לעיל (ס"י) אודות כללות החילוק שבין אוה"ע לבנ"י בשייכות להשמות אלקים והוי'.

יג. וג' שלבים הנ"ל — המעמד ומצב שבהתחלת הבריאה (לפני יציי"מ ומ"ת), החידוש שנפעל ביציי"מ ומ"ת, והעילוי שניתוסף בכניסה לארץ ובנין ביהמ"ק — הם ג' הענינים שבפסוק¹¹¹ "זכור עדתך קנית קדם גאלת שבט נחלתך הר ציון זה שכנת בו":

"זכור עדתך קנית קדם" — קאי על בנ"י כפי ששייכים לעולם, אלא ששם גופא הם באופן ד"קדם", כפירוש רש"י "לפני בריית העולם", שכבר אז ישנו הענין ד"עדתך", כמאמר רז"ל¹¹² "מחשבתך של ישראל קדמה לכל דבר", ובאופן ד"קנית", שלשון קנין מורה על עולם האצילות (כמ"ש האריז"ל¹¹³ בפירושו הנוסח שאומרים בקידוש לבנה: "ברוך עושך .. יוצרך .. בוראך .. קונך", ש"קונך" קאי על אצילות), שלמעלה מסדר השתלשלות דעולמות ב"ע שהם באופן ד"משם יפרד"¹¹⁴; וזהו גם הדיוק "זכור", שענין הזכרון הוא למעלה מבחי' כסא הכבוד שהו"ע עולם הבריאה כו'¹¹⁵.

ולאח"ז ישנו הענין ד"גאלת שבט נחלתך" — גאולה ממעמד ומצב העולם כפי שהוא מצד עצמו, שיכול להיות באופן שמושקעים בהנהגת הטבע כו', ועד ש"שמים חושך לאור"¹¹⁶ [וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹¹⁷ אודות אחד שהתרגל לחושך עד שחשב שזהו אור כו', ועאכו"כ אם הוא במעמד ומצב שלא ראה מאורות מימיו], ועד"ז יכולים לחשוב על מעמד ומצב של "עבדא בהפקירא ניחא לי"¹¹⁸ שזהו מעמד ומצב של חירות כו', ולכן צ"ל ענין של גאולה — שזהו מה שנתחדש "כשבחר ביעקב ובניו", ש"קבע בו ר"ח של גאולה", שזהו"ע דיציי"מ; ועז"נ "גאלת שבט נחלתך" — ש"שבט" (כמו "כוכבא דשביט"¹¹⁹) הוא

(115) ראה גם תו"מ חנ"ב ס"ע 398. וש"נ (וראה לקמן ס"ל).
 (116) ישע"ה, כ.
 (117) ראה גם תו"מ חנ"ו ע' 304. וש"נ.
 (118) גיטין יג, א. וש"נ.
 (119) ברכות נח, ב. וראה תו"א ויצא כד, א. ויחי קג, ב. לקו"ת במדבר ג, א. ראה כו, ג. ובכ"מ.

(108) תהלים עז, יז.
 (109) מכילתא שם.
 (110) ראה מלכים-א ה, טז ואילך.
 (111) תהלים עז, ב — הקאפיטל שהתחילו לומר בי"א ניסן שנה זו.
 (112) ב"ר פ"א, ד.
 (113) סידור האריז"ל במקומו. וראה גם תו"א משפטים עז, ב. ובכ"מ.
 (114) בראשית ב, י"ד.

מלשון המשכה, והו"ע המשכת שם הוי' שלמעלה משם אלקים ששייך לטבע, ובאופן ד"נחלתך", שזהו"ע הירושה (ששייכת אפילו אצל תינוק בן יומו) שאין לה הפסק¹²⁰.

ומסיים "הר ציון זה שכנת בו" — שזהו מה שנפעל ע"י הכניסה לארץ ובנין ביהמ"ק, שע"ז נשלמת תכלית כוונת הבריאה לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹²¹, שזהו הענין ד"שכנת" — מלשון שכינה, ע"ש ששוכנת ומתלבשת בתחתונים¹²², שנעשה ע"י עבודת בני" כפי שנקראים בשם "ציון",

— כדאיתא בירושלמי¹²³ על הפסוק¹²⁴ "ואשים דברי בפין ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה", "חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שנקראו ישראל ציון אלא זה כו", היינו, שע"י עבודת בני" בלימוד התורה ("ואשים דברי בפין") וקיום המצוות ("בצל ידי כסיתך", שהו"ע המקיפים), וענין התפלה (שבמקום הקרבנות¹²⁵, שעל ידם מתקיימים חוקות שמים וארץ¹²⁶ — "לנטוע שמים וליסוד ארץ"), הרי הם נקראים בשם "ציון" —

שכל מציאותם אינה אלא סימן ("ציון") על הקב"ה, כך, שבכל מקום מדרך כף רגלו של יהודי רואים שכל ענינו הוא למלא שליחותו של הקב"ה בעולם.

יד. וכללות הענין בזה — שהפסוק "זכור עדתך קנית קדם וגו'" הוא הקדמה לפסוקים שלאח"ז שבהם מדובר אודות מעמד ומצב ש"לא זכור", ובהתאם לכך מסיים לאח"ז שאעפ"כ הנה "אלקים מלכי מקדם פועל ישועות בקרב הארץ"¹²⁷ (כפי שיתבאר לקמן).

וכיון שכן, הנה בכל מקום ובכל זמן יודעים בני" שעליהם למלא שליחותו של הקב"ה בעולם, ע"ז שאינם מושקעים בעניני הטבע כו', בידעם שמציאותם היא באופן ד"קנית קדם", ועי"ז מגלים בטבע גופא את התוקף ד"חזקים כיום הבראם" באופן ד"לא ישבותו", מצד הענין ד"אני הוי' לא שניתי",

(123) תענית פ"ד סה"ב. מגילה פ"ג סה"ו.

(124) ישעי' נא, טז.

(125) ברכות כו, א"ב.

(126) קה"ע לירושלמי שם.

(127) תהלים עד, יב.

(120) ב"ב קכט, ב. קלג, סע"א.

(121) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.

ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו.

ובכ"מ.

(122) ראה תניא פמ"א (נו, ב). רפנ"ב.

ובכ"מ.

וגם בהיותם בגלות יודעים שהנשמה מלכתחילה לא הלכה בגלות (כידוע מאמר כ"ק אדנ"ע¹²⁸), ועאכו"כ חלק הנשמה שאינה מלובשת בנפש הבהמית והגוף, שזוהי בחי' היחידה, שזהו ניצוץ משיח שבכל אחד מישראל¹²⁹ (כמובן מזה שמ"ש¹³⁰ "דרך כוכב מיעקב" קאי על משיח¹³¹ וגם על כל אחד מישראל¹³²).

ועד שנעשה אצלם מעמד ומצב של גאולה — "גאלת שבט נחלתך", ובאים ל"הר ציון זה שכנת בו", באופן של גאולה שלימה שאין אחרי' גלות (כפי שהיתה צריכה להיות הכניסה לארץ בפעם הראשונה, אילו זכו כו'), לעד ולנצח נצחים¹³³.

ובזה נכללת גם הפעולה על חלקם בעולם וכללות העולם שיהי' בבחינת "הר ציון זה שכנת בו", עי"ז שמכריעים את העולם כולו לכף זכות וגורמים לו תשועה והצלה¹³⁴ — שיראו בגלוי הענין ד"פועל ישועות בקרב הארץ".

* * *

טו. בחג הפסח מצינו הדגשה מיוחדת בנוגע לענין הבנים — שבהתחלת חג הפסח ישנו החיוב ד"והגדת לבנך"¹³⁵ (באופן שמושיבים אותו בראש ו"הבן שואל מה נשתנה כו", שקשור עם הענין ד"ב"ן שואל מ"ה"¹³⁶), ועד ש"כנגד ארבעה בנים דברה תורה"¹³⁷.

ובענין זה יש הדגשה יתירה גם לגבי כללות הענין ד"ושננתם לבניך"¹³⁸:

החיוב ד"ושננתם לבניך" הוא החל מבן חמש כו' (ועכ"פ משהתינוק מתחיל לדבר, שאז אביו מלמדו הפסוק¹³⁹ תורה צוה לנו משה גו'¹⁴⁰). ואילו בליל הפסח משתדלים אפילו בנוגע לתינוקות שצריך ליתן להם אגוזים כו' כדי שלא יישנו, שגם הם ישתתפו ב"סדר" וכו'¹⁴¹; ויתירה

128) ראה סה"ש תרפ"ז ריש ע' 170.	135) בא יג, ח.
וש"נ.	136) ראה גם תו"מ חס"ח ע' 133. וש"נ.
129) ראה מאור עינים ס"פ פינחס.	137) נוסח הגש"פ, מירושלמי פסחים פ"י
130) בלק כד, יז.	ה"ד. מכילתא ס"פ בא.
131) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. רמב"ן	138) ואתחנן ו, ז.
עה"פ.	139) ברכה לג, ד.
132) ירושלמי מע"ש ספ"ד. וראה ברכות	140) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז בתחלתן.
נו, ב.	וש"נ.
133) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.	141) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתע"ב.
134) ראה רמב"ם הלי' תשובה פ"ג ה"ד.	וש"נ.

מזה מצינו בנוגע לקריעת ים סוף בשביעי של פסח, ש"אפילו עוברין שבמעי אמר אמרו שירה"¹⁴².

ונוסף לזה, בנוגע ללימוד התורה ("ושננתם לבניך") ישנה האזהרה דכל השונה לתלמיד שאינו הגון כו'¹⁴³, ואילו בליל הפסח מדגישים ש"כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם ואחד רשע כו'" (ובאופן שמדגישים הענין ד"אחד" גם בנוגע ל"רשע"¹⁴⁴) — כמו ביצי"מ שבין ששים ריבוא בני"י הי' גם נושא פסל מיכה¹⁴⁵, שגם הוא הוצרך להיות בכלל ישראל כדי שתהי' הגאולה ממצרים בשלימות, ובהמשך לזה — מתן תורה, שהי' תלוי בשלימות דכל ששים ריבוא בני"י¹⁴⁶ (כמבואר בתניא¹⁴⁷ ש"ששים ריבוא נשמות פרטיות אלו הן שרשים, וכל שרש מתחלק לששים ריבוא ניצוצות כו''), ועד שנולד האחרון מששים ריבוא לא היו בני"י בשלימות (בדוגמת השלימות ד"שבעים נפש"¹⁴⁸ בירידתם למצרים ע"י יוכבד שנולדה בין החומות¹⁴⁹).

טז. ובהמשך לזה — הנה כאן המקום להזכיר עוה"פ המדובר בהתועדות הקודמת¹⁵⁰ אודות גודל החשיבות וההכרח של ענין חינוך הילדים כו'.

ובפרטיות — בהתאם להוראה שלמדים מחג הפסח:

יש להתעסק עם כל ד' הבנים, מבלי הבט על מעמדם ומצבם כו', וההתעסקות עמהם צריכה להיות באופן שבשביל זה עושים שינוי בסדר החיים (עם היותו סדר החיים ע"פ תורה) — כמו בעריכת הסדר, ש"מסלקין הקערה" כדי שיתמה התינוק וישאל: "עדיין לא קא אכלינן וכו'"¹⁵¹, ומתוך כך יבוא לשאול שאר הדברים, בכל מהלך ה"סדר", עד לאמירת "לשנה הבאה בירושלים"; וכן בנוגע לבן שבלאה"כ הוא חכם, שכבר בהתחלת "מגיד" (עוד לפני אכילת מצה ומרור) מספרים לו אודות האפיקומן שבסיום ה"סדר"¹⁵².

ועד"ז בנוגע להוראה מאמירת השירה בשביעי של פסח אפילו ע"י

142) ברכות נ, א. וש"נ.

143) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

148) שמות א, ה. עקב יו"ד, כב.

149) ראה פרש"י ויגש מו, טו. במדבר ג,

טו. פינחס כו, נט. וראה גם לקו"ש ח"כ ס"ע

220 ואילך.

144) ראה תו"מ חנ"ב ע' 284. וש"נ.

150)

145) ראה סנהדרין קג, ב. תנחומא תשא

151) פסחים קטו, סע"ב.

יד. שמו"ר פכ"ד, א. וש"נ.

152) ראה גם תו"מ ח"ל ע' 225 ואילך

146) מכילתא יתרו יט, יא. יל"ש שם רמז

וש"נ.

רפ. ב"ר פ"ע, ט. דב"ר פ"ז, ח.

147) פל"ז (מח, א).

עוברין כו' — שצריכים להשתדל שאצל כל אחד מישראל יהי הענין ד"ויאמרו לאמר"¹⁵³, לענות ולחזור על דברי משה¹⁵⁴, ובאופן ד"אז ישיר משה ובני ישראל"¹⁵³, "ישיר" לשון יחיד, אף שלכאורה הוצרך הכתוב לומר "ישירו" לשון רבים — כיון שאצל כל בני"היתה אמירת השירה באותו אופן כפי שהיתה אצל משה¹⁵⁵.

וכיון שחג הפסח הוא "זמן חרותנו", כמודגש בענין האכילה ושתיה באופן של הסיבה ע"ג כרים וכסתות שהיא דרך חירות כו'¹⁵⁶,

— ולהעיר, שאף שהחיוב דהסיבה הוא רק באכילת הכזיתים וכו'¹⁵⁷ (דכיון שהיא אכילה חשובה, לכך צריך להסב בה — אם בתור תנאי באכילה או בתור ענין בפ"ע¹⁵⁸), ולא בכל הסעודה שאין נוהגין לאכלה בהסיבה¹⁵⁹, הרי ידוע אודות כמה חסידים שהורגלו לעשן (מצד בריאות הגוף ושאר סיבות כיו"ב), שהיו נוהגים לעשן (עכ"פ חלק מהסיגריה) בהסיבה דוקא¹⁶⁰ —

הרי בודאי שההתעסקות בענין העיקרי של חינוך הבנים צריכה להיות דרך חירות — ללא מדידות והגבלות.

ומחג הפסח יש לקחת הוראה זו על כל השנה כולה — כמודגש גם בכך שרבינו הזקן לא הכניס בסידורו "חסל סידור פסח", כידוע הביאור שזהו לפי שחג הפסח אינו מסתיים אלא נמשך תמיד¹⁶¹, ולכן, לא רק "בכל דור ודור" אלא גם "בכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"¹⁶².

וע"י ההתעסקות בחינוך ילדי ישראל כדבעי, מעמידים "שבט נחלתך", ועד שפועלים הענין ד"גאלת שבט נחלתך", והולכים יחד עמהם "אל ארץ טובה ורחבה" — ל"הר ציון זה שכנת בו", בקרוב ממש.

* * *

---

(153) בשלח טו, א. (159) ראה לקוטי טעמים ומנהגים להגש"פ ד"ה שלחן עורך.
 (154) ראה סוטה ל, ב. ועוד. (160) ראה גם תוי"מ ח"ס ע' 64 הערה 2.
 (155) ראה גם לקו"ש חל"א ע' 69 ואילך. (161) שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ג סמ"ז וש"נ.
 (156) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב (סה"ש תש"ג ע' 75) — נעתק בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים בסופה.
 (157) ראה שם סי"ד. וש"נ. (162) תניא רפמ"ז. וראה לקמן סל"ד. וש"נ.
 (158) ראה לקו"ש ח"א ע' 15 ואילך.

הוספה

[י"ד סיון, ה'תשמ"א]

(1) קבלה אזכיר עה"צ.

(2) "הרב חיים הלר" – הכרתיו אישית להבדיל בין חל"ח.

מצילום כתי"ק, על גליון מכתבו של מו"ה אלכסנדר סינגער בתאריך זה – בו מבקש להתפלל בעד אמו "הרבנית רבקה בת הרבנית פרידה" (שחלתה ונמצאת במצב אנוש), ומציין שאמו היא בתו של "הרב חיים הלר זצ"ל".

(1) קבלה: כנראה – על הסכום ששלח.

(2) "הרב חיים הלר" – הכרתיו אישית: בברלין (ראה פירוט ב"שנים ראשונות" ח"א ע' 329; ע' 403. וש"נ. ימי מלך ח"ב ע' 902), וגם בניו־יאָרק (כאשר בא לנחם אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע – י"ד שבט תש"י. – ראה "שנים ראשונות" שם ע' 330. וש"נ). ולהעיר גם מאגרת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לרבינו – אג"ק שלו חט"ו אגרת ה'תכח (א' דר"ח אלול תרפ"ט): "לזאת הנני מבקשך להתראות עם .. הרב העליר .. לפרוש גיני בשלומם הטוב, ולבקשם כו".

הר"ח העליר (נולד בביאליסטאָק – תמוז תרל"ח) הי' מחבר פורה אשר עסק רבות – לצד גאונותו ובקיאותו המופלגה – בבירור נוסחאות והצבת ציונים והערות לכו"כ ספרי יסוד, ועד"ז עסק רבות – לצד ידיעותיו המופלגות בשפות שונות – בחקר כמה מתרגומי התורה תוך כדי שנלחם בחריפות נגד "מבקרי המקרא" רח"ל, ובשנת עדר"ת ההדיר את סהמ"צ להרמב"ם "על פי תרגומו האמיתי של רבי משה אבן תבון .. בתוספת הגהות .. על פי הנוסח הערבי ועל פי תרגומו של רבי שלמה אבן איוב .. ועוד הערות ותקונים וקצת חדושים" (מהדורה שני' י"ל בשנת תש"ו. – והוא סהמ"צ "הוצאת הר"ח העליר" המצויין רבות בלקו"ש וכו').

שנים אחדות לאחר מלח"ע הראשונה היגר לברלין (לאחר שכבר שהה שם בעבר איזה תקופה), וייסד שם – בשנת תרפ"ב – את "בית המדרש העליון" שבראשו עמד משך כמה שנים עד לסגירתו (מחוסר מימון). לאחר כמה שנות נדודים בין מדינות וארצות שונות, עזב סופית – בשנת תרצ"ד – את ברלין, וכעבור איזה שנים עקר לארה"ב והשתקע בסופו של דבר בניו־יאָרק – שם המשיך בכתיבת ספריו ומאמריו ומסר שיעורים בישיבת ר' יצחק אלחנן (נפטר – ערב ח"פ תש"כ).

ע"ד יכולו הספרותי ראה גם אגרות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ אליו – אג"ק שלו ח"ח אגרת ב'ערה (ושם): "בנועם קבלתי את תשורתו ספרו "על תרגום השבעים" ותודה וברכה בעדו, ומאד הי' חפצי להיות כל ספריו באוצר הספרים שלי אשר הנני השי"ת, כי חלק מאוצר הספרים שלי נשאר בוואַרשא כו".) ב'שנר (ושם): "בנועם קראתי את מכתב ידידי ובשמחה קבלתי את תשורתו הכי נכבדה הספרים אשר שלח, והנני מקוה כי בעתיד הקרוב אקבל גם שאר ספרי כבוד ידידי כו"; ובהמשך האגרת: "אתענין לדעת חוות דעת כבוד ידידי בענין זה; זה רבות בשנים מעיק לי דבר אשר שמעתי כי העתקת התנ"ך לשפות שונות, וביחוד לשפת האנגלית, מלאה שיבושים אשר המעתיקים שבושו בכוונה בכדי לעוות ולקלקל .. אם יש אפשרות לתקן

(3) בטח הו"ל כל כתביו. באם לאו — לכאורה כדאי ביותר להו"ל עתה עכ"פ. כמדומה שאמו תי' התעסקה בזה בעבר.

ב

בי"ה, ז' מני"א תשי"ב

ברוקלין

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מבי' מנחם אב, בו כותב ר"פ מה שעבר עליו, ויהי

את השבושים, שתי"ה העתקה אמיתית וכשרה, ובאיזה אופן הי' אפשר לסדר דבר זה — אשר הי' מביא בעזה"י תועלת אמיתית שהצעירים הקוראים את התנ"ך בהעתקה אנגלית יקראו בהעתקה אמיתית וכשרה"). ח"ט אגרת ב'תקנה (ושם: "בנועם מיוחד קבלתי את תשורתו היקרה "ספר המצות" להרמב"ם שהוציא כת"ר מחדש עם הערותיו וחדושו הנכבדים, וכן הדפסה מיוחדת מקונטרסו הנכבד שנדפס ב"הפרדס", ותודה רבה לכת"ר עבורם. יחזק השי"ת את בריאות כת"ר ויצליחהו ויזכהו לעסוק בתורה ולפרסם את חדושו מתוך הרחבת הדעת בגשמיות וברוחניות").

יצויין, שבב' האגרות הראשונות דלעיל מתארו כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע כ"מחותני", וכנראה זהו מפני שהר"ח העליר הי' גיסו של הרש"ז שניאורסאהן הי"ד מלאָדז (שהיו שניהם לוקחי בנותיו של הגביר ר' אלכסנדר סענדר דיסקין מלאָדז — כנסמן ומפורט ב"שנים ראשונות" שם ע' 329). יש, אמנם, קשר משפחתי נוסף: הר"ח העליר הי' נו"נ מצד אמו לר' בנימין ברודא אב"ד הוראָדנא (שהי' נו"נ לר' אברהם ברודא בעל ה"אשל אברהם") — אבי-זקנתה של הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע (ראה פירוט ברשימת "דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ" — קה"ת, תשע"ד — ע' ט; ע' כד), וכפי שמצא הר"ח העליר לנכון לציין זאת גם בשול"ח א' ממכתביו לכ"ק אדמו"ר מהור"י צ"נ"ע (נעתק בקובץ "חצי גבורים — פליטת סופרים", גליון ט — ניסן תשע"ו — ע' תתקכד הערה 3): "ראיתי כמדומני בס' בית רבי* שבת זקני הגאון ר' בנימין ברודא האב"ד האחרון דהורדנא היתה נשואה לאחד מזקניו, ואם לא יטעני זכרוני הגיד לי מר אביו הגה"צ ז"ל** כשראיתיו במאָריענבאָד כי רבקה'לע אשת הר"ש ז"ל היתה נכדת הגר"ב ברודא הנ"ל".

חל"ח: = חיים לחיים.

(3) בטח הו"ל כל כתביו. באם לאו כו': בצד הגליון כותב המזכיר רי"ל גראַנער (לאחר שהעביר להנמען את דברי המענה): "נדמה לו [=להנמען] שהכל נדפס, אבל יכרר עוה"פ ויודיע". — ביבליוגרפי' מספריו ומאמריו של הר"ח העליר — ראה רבעון אור המזרח חוברת לב"ג (תשרי תשכ"ב) ע' 74 ואילך. לח"ל (תשרי תשכ"ג) ע' 52. תלפיות כרך ט חוברת ג"ד (אלול תשל" — הוקדש לזכרו של הר"ח העליר) ע' 697 ואילך. ובכ"מ. — כעבור כו"כ שנים, יצויין, נדפס ספרו "מסורת התנ"ך" (ד' כרכים — ירושלים, תשנ"ז-תש"ס) ע"י חתנו הרב יוסף יצחק סינגער — אביו של הנמען — מהכתבים שעברו אליו עם פטירת גיסתו מרת מרים בת הר"ח העליר.

(* ח"א פכ"ו — עא, א.

(** כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

רצון שכמו שמבשר מהטבת בריאות זוגתו תחיי' כן יבשר טוב מרפואתה קרובה ורפואתה שלימה,

וכיון שבכל זמן זקוקים לברכה מהשי"ת ובפרט כשזקוקים לברכה מיוחדת, והצנור והכלים לקבלת ברכות השי"ת הם עניני תורה ומצות, והרי בזה לכל אחד מצוה דהוא זהיר בה טפי [בחינה הפועלת בכל תרי"ג מצות, (ראה בספר תניא קדישא אגרת הקדש פרק ז')], וענינו כנראה ממשך ימי חייו הוא חינוך על טהרת הקדש, מובן בפרט שעליו להוסיף בזה כהנה וכהנה, ובנקודה העיקרית להחדיר בתלמידיו ומושפעיו יראת שמים אמיתית שאז גם חכמתם מתקיימת, ובפרט שבענין החינוך הרי כל יגיעה והשתדלות כדאיות הן, כיון שנוגע לכל ימי חיי האדם, וכידוע המשל מנטיעת הגרעין, אשר כל פגימה קטנה ואי שלימות, נוגע לאופן גידול האילן ותבניתו ושלימותו לכשיגדל להיות אילן עושה פירות.

כן עלי החובה (והזכות) לעוררו על ההכרח בקביעות עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

מובן שאתענין לקבל בשו"ט בכל הנ"ל וכל המפרט הרי זה משובח.

בברכה.

ב

מצוה דהוא זהיר בה טפי: ראה שבת קיח, סע"ב.

יראת שמים .. שאז .. חכמתם מתקיימת: ראה אבות פ"ג מ"ט.

וכידוע המשל מנטיעת הגרעין כו': ראה גם אג"ק חכ"ו אגרת ט'תרכו, ובהנסמן בהערות שם.

ובכ"מ.

ועד הנחות בלה"ק

מכון להוצאה לאור תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

Lahak Hanochos Inc. 788 Eastern Parkway, Suite 408, Brooklyn, N.Y. 11213

Tel. (718) 604-2610 Email: info@lahak.org

ב"ה. ימים הסמוכים ליום הבהיר י"א ניסן, ה'תשפ"ב – מאה ועשרים שנה.

שהחיינו וקיימנו והגיענו

הננו שמחים לבשר
כי ניתן להשיג את הספר

תורת מנחם כרך עו

הכולל את מאמרי דא"ה ושיחות קודש
מי"א ניסן עד י"ב תמוז ה'תשל"ד

*

כן ניתן להשיג את ע"ה כרכים הראשונים
ואת סדרת ספרי המאמרים תשי"א – תשל"ה

בחנויות הספרים המובחרות
ובחנוות הספרים קה"ת בארה"ב ובאה"ק

www.lahak.org

או בטלפון: בארה"ב 718-604-2610; באה"ק 03-9606-018

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' **משה** בהרה"ח הרה"ת ר' **דוד העניך** ע"ה

זאקליקובסקי

שליח לעיר דיטראָיט

מגיי ספרי רבותינו נשיאינו הק'

נפטר בשם טוב ליל ש"ק פי תזוי"מ

בדר"ח אייר, גבורה שבתפארת, ה'תש"פ

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות משפחתו שיחיו

לאורך ימים ושנים טובות ובריאות